

Historia

STARE OBORZYSKA

dawn. Oborzyska Stare, niem. Alt-Oborzysk, Petzelhof

Wieś znana od końca XIV w., kiedy to stanowiła własność Przybysława z Brenna, burgrabiego kościańskiego. Od 1444 r. należała do Jędrzeja i Jana Jaszkwskich, a od 1448 r. tylko do Jędrzeja, po którym dziedziczyła jego córka Katarzyna, żona Abrahama Kieślowskiego. Następnie Stare Oborzyska należały do ich syna, księdza Abrahama Kieślowskiego, a potem do jego siostry Małgorzaty, która wniosła je jako wiano Mikołajowi Potulickiemu. Po nim majątek dostała jego córka Dorota Waclawowa Zarebina, która wraz z mężem zastawiła Stare Oborzyska i Kawczyn Mikołajowi Krzyckiemu, potem Wojciechowi Sułockiemu. Od 1561 r. Stare Oborzyska należały do Wojciecha Sułockiego, który w 1564 r. osiadł tu i zmarł bezdzietnie w 1571 r. Po jego śmierci majątność odziedziczył jego siostrzeniec Marcin Sułocki. Wkrótce potem nastąpił rozdział wsi między Koszutskich i Sułockich. W 1636 r. cała miejscowość w rękach Andrzeja Zbyszewskiego, następnie jego brata Dobrogosta, który sprzedał je w 1647 r. Stanisławowi Kotwiczowi Wilkowskiemu z Wilkowa, a w 1651 r. odkupił je od niego. Potem wieś należała do Franciszka Zbyszewskiego, od którego dzierżawił Stare Oborzyska jego zięć Ludwik Raczyński. Obaj mieszkali we wsi. Jego syn Jan Zbyszewski odstąpił dobra swemu bratu Maciejowi, który sprzedał je w 1693 r. Janowi Franciszkowi Jerzykowskiemu. Po jego śmierci w 1704 r. dobra przeszły w ręce jego dzieci. Od 1719 r. jako właściciel wymieniany Stefan Jerzykowski, którego synowie Karol i Maciej podzielili między sobą Stare Oborzyska w 1761 r. Michał posiadał pół majątku do 1791 r., Karol zaś swoją część odsprzedał w 1765 r. Stanisławowi Goczałkowskiemu. Od roku 1778 r. ta część wsi należała do Andrzeja Mierzewskiego, który sprzedał część Ignacemu Różnowskiemu, a ten dalej sprzedał Michałowi Brzeżańskiemu. W 1791 r. wszystko skupił w jednym ręku Antoni Rudnicki wraz z żoną Zofią Bibianną ze Stąpoczyńskich. Od nich majątność kupił w 1803 r. Ignacy Małachowski wraz z żoną Joanną z Sokolnickich. Po jego śmierci w 1810 r. Stare Oborzyska należały do wdowy Joanny z Sokolnickich, od której w 1829 r. nabył je Maksymilian Wodpol. W 1834 r. majątnością zarządzał Antoni Raczyński. Jednakże z powodu dużego zadłużenia majątku w 1835 r. na licytacji przejął go główny wierzyciel Ralf von Zschock z Berlina. W 1839 r. wieś kupił Gottlib Schultz, a od niego w 1847 r. rotmistrz Franz von Schmidt, który z kolei sprzedał dobra w 1856 r. lekarzowi z Poznania Augustowi Herzogowi i jego żonie Matyldzie z d. von Bruse. Ten ostatni wystawił tu nowy dwór, ale wkrótce potem zamienił Stare Oborzyska na kamienicę w Berlinie. W 1860 r. nowym właścicielem dóbr został Peter Bernhard Gaum, który w 1862 r. sprzedał je Franciszkowi Lewandowskiemu z Miłosławic. Od niego wieś kupił w 1865 r. Wilhelm Carl Johann Petzel ze Strykowa, po którym w 1874 r. dziedziczył Friedrich Wilhelm Petzel wraz z żoną Emilią z d. Hellmold. Od 1878 r. dobra należały do Hugo Petzela, a od 1898 r. do Margarethe Petzel z d. Meier. W 1913 r. majątność przejął Hans Petzel, od którego w 1929 r. kupił Edward Brzeski.

Dwór i folwark o Oborzyskach wzmiankowany w 1687 r. Dwór "snopkami porządzony, mieścił w sobie izbę wielką o 4 oknach, każde okno i żelazo pobielone; w izbie piec dobry, ława, stół, zydeków 5 bez poręcza i służba przy drzwiach. Z tej izby pokoiki (alkierzyk) z dwoma oknami w otłów, dalej izdebka czeladna, kuchnia z piecem chlebowym pod ogniskiem i kuchenka z kotłową do garnca gorzelanego". W podwórzu dworskim w Oborzyskach w 1687 r. znajdowało się "chlewów pod snopkami pięć, stajnia, mieluch, stodoła o trzech bajewkach, owczarnia i studnia z pachotkiem i rynną". W 1788 r. wzmiankowany w Starych Oborzyskach ogród, browar i mieluch.

W 1881 r. powierzchnia dóbr rycerskich wynosiła 397 ha, z czego 357,4 ha liczyły pola, 12,8 ha łąki, 14 ha lasy, a 11,9 ha nieużytki i 0,9 ha wody. Na terenie majątku istniała mleczarnia. W 1913 r. na terenie gospodarstwa prowadzono hodowlę 54 koni, 232 krów, 326 świń.

ZAŁOŻENIE DWORSKIE w Starych Oborzyskach usytuowane jest w pn.wsch. części wsi po pn. stronie drogi z Kurowa do Czempinia i na zachód od linii kolejowej Poznań-Wrocław. Od strony pd. sąsiaduje z terenem należącym do kościoła parafialnego pw. NP Marii Poczieszenia i św. Mikołaja. Składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej.

ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY położony jest w zachodniej części założenia i składa się z dworu, oficyny i parku. Od strony zach. i pn. sąsiaduje z polami, od wsch. z podwórzem folwarcznym, a od pd. z kolonią mieszkalną pracowników folwarcznych. W środkowej części parku usytuowany dwór. Oficyna znajduje się na pograniczu parku i podwórza, oddzielona od niego zielenią. Na pn. od oficyny znajdował się sad.

DWÓR użytkowany obecnie jako szkoła, wzniesiony między 1856, a 1860 r. przez dr. Augusta Herzoga, rozbudowany w 1924 r., murowany z cegły, częściowo na podmurówce z kamienia polnego. Zbudowany na planie litery "L". Starsza część pd., podpiwniczona na sklepionych odcinkowo piwnicach na podciągach stalowych, dwukondygnacyjna, nakryta dachem czterospadowym pokrytym papą, wzniesiona na planie prostokąta z ryzalitami pośrodku elewacji wsch. i zach. Część pn. z 1924 r. także podpiwniczona (stropy ceramiczne płaskie), trzykondygnacyjna, z użytkowym poddaszem, nakryta dachem czterospadowym pokrytym dachówką ceramiczną karpiołką, zbudowana na rzucie prostokąta z nieznacznie zróżnicowanymi trzema osiami skrajnymi elewacji pn. Elewacje tynkowane z zachowanym detalem w części pn. W starszej części pd. niegdyś główne wejście poprzez wsch. ryzalit, później wstawione tu okno. Obecnie główne wejście od strony pn. poprzez architektonicznie opracowany portal zwieńczony naczółkiem z datą "1924". Naroża budynku ujęte w proste lizeny połączone pod gzymsem nad drugą kondygnacją oraz pod gzymsem okapowym gładkim pasem fryzu. Układ wnętrz zachowany w niewielkim stopniu z dużym holem pośrodku. Zachowana częściowo stara stolarka drzwiowa i fragmenty sztukaterii w niektórych pomieszczeniach parteru.

OFICYNA wzniesiona prawdopodobnie ok. 1870 r., murowana z cegły, dwukondygnacyjna, nakryta niskim dachem dwuspadowym pokrytym papą o mocno wysuniętych okapach. Budynek na planie prostokąta o dwutraktowym układzie pomieszczeń, z sienią na osi w pierwszym trakcie i klatka schodową w drugim. Elewacje tynkowane z zachowanym częściowo detalem w postaci cokołu i gzymśu kordonowego. Wszystkie otwory zamknięte prosto, pierwotnie w opaskach, obecnie skutych. Elewacja frontowa pd. siedmioosiowa, z wejściem pośrodku, z zachowaną starą stolarką dwuskrzydłowych płycinowych drzwi z nadświetlem.

PARK o pow. ok. 3,7 ha, założony w I połowie XIX w., krajobrazowy. Główny wjazd do parku prowadził niegdyś od strony pd., od głównej szosy aleją lipową i dochodził do folwarku i do parku. Zachowały się ceglane słupy dawnej bramy wjazdowej. Obecnie główny wjazd do

parku usytuowany nieco dalej. Na wschód od dworu znajduje się staw, drugi zaś w pn. części parku. Na pn.-zach. od parku znajdował się niegdyś sad, obecnie teren ten zabudowany nowszymi budynkami gospodarczymi. Przed rezydencją zachowana grupa starych dębów, a w zach. części parku grupa starych buków. Zatarty dawny układ ścieżek parkowych. Wśród drzewostanu dominuje robinia akacja, lipa, klon, kasztanowiec, dąb i buk.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY składa się z podwórza gospodarczego położonego na wschód od rezydencji i z kolonii domów pracowników folwarcznych na zachód od podwórza.

Podwórze na rzucie wydłużonego prostokąta o dłuższej osi wsch.-zach. z głównym wjazdem od strony pd.-zach., drugim od strony pn. od pół. W końcu XIX w. zabudowane w całości trzy pierzeje podwórza pn., pd. i wsch., czwarta zach. otwarta na park i rezydencję właścicieli. Obecnie zachowany dawny układ podwórza, częściowo zniekształcony przez postawione pośrodku dziedzińca obiekty. Dawna zabudowa zachowana częściowo. W części zach. pierzei pn. zachowana stodoła (I) z 3 ćw. XIX w. murowana z cegły, szczyt zach. z desek na zakładkę, o tynkowanych elewacjach, dwuklepkowa, połączona od wsch. z niewielką stajnią. Pierzeję wsch. wypełnia kolejna stodoła (II) z przełomu XIX i XX w., gruntownie przebudowana w latach 60. XX w. W części wsch. pierzei pd. wznoszą się nowe budynki gospodarcze, a w zach. dawny spichlerz połączony z oborą od strony wschodniej.

STAJNIA wzniesiona w 1932 r., murowana z cegły, parterowa, z użytkowym poddaszem, nakrytym dachem mansardowym pokrytym dachówką karpiówką. Budynek na planie prostokąta z wydzielonymi we wnętrzu trzema boksami. Przyziemie przykryte sklepieniem odcinkowym w bocznych częściach i stropem płaskim pośrodku, przeszła oddzielone filarami. Elewacje tynkowane, zamknięte profilowanym gzymsem wieńczącym, z zamkniętymi prosto otworami. Pośrodku pd. i pn. połączy dachowej niewielkie kaferki, zamknięte profilowanym odcinkowym gzymsem, frontowy pd. z tabliczką, z datą "1932" w zwieńczeniu.

OBORA postawiona przypuszczalnie ok. 1870 r., na fundamencie z kamienia polnego, powyżej mury kamienno-ceglane, jednokondygnacyjna, z magazynowym poddaszem, dach dwuspadowy pokryty blachą. Budynek na planie wydłużonego prostokąta, parter nakryty sklepieniem odcinkowym na podciągach stalowych wspartych na żeliwnych kolumnach. Elewacje w partii parteru nie tynkowane z ciekawym układem kamienia i cegły. Cokół z dużego łupanego kamienia, powyżej ceglany gzymś cokołowy, a nad nim elewacja dekorowana układaną w kratę cegłą, której pola wypełnione drobnym kamieniem polnym. Zamknięte odcinkowo otwory w ceglanych opaskach. Powyżej ceglany gzymś kordonowy, a nad nim tynkowana ściana piętra z wąskimi otworami wentylacyjnymi i otworami drzwiowymi od strony pn. Stolarka okien metalowa wielopolowa, drzwi drewniane dwu- i jednoskrzydłowe.

SPICHLERZ wzniesiony jednocześnie z sąsiednią oborą. o identycznej wysokości i układzie materiału tj. kamienia polnego i cegły, nakryty dachem jednospadowym pokrytym dachówką. Budynek na planie prostokąta, w partii przyziemia wnętrze podzielone na trzy pomieszczenia, w środkowym jednobiegowe nowe betonowe schody. Stropy betonowe nowe, więźba dachowa drewniana płatiwo-kleszczowa. Elewacje nie tynkowane w partii przyziemia, opracowane analogicznie jak sąsiedni budynek. W partii piętra zamknięte odcinkowo okna, w szczycie półkoliście.

KOLONIA DOMÓW PRACOWNIKÓW składa się obecnie z 4 domów usytuowanych przy drodze do Kurowa (ul. Długa nr 16, 51, 53 i 55), powstałych w 3 i 4 ćw. XIX w. Niegdyś znajdowały się tu jeszcze starsze domy z 1 poł. XIX w. szkieletowe strychulcowe, ostatni rozebrany ok. 1980 r. Wszystkie domy murowane z cegły o tynkowanych elewacjach, domy murowane z cegły o tynkowanych elewacjach, domy przy ul. Długiej nr 16 i 51 z ceglany detalem. Dom nr 53 parterowy, z magazynowym poddaszem, nakryty dachem jednospadowym, pozostałe domy parterowe, pozostałe domy parterowe, nakryte dachami dwuspadowymi. Późniejsze domy nr 16 i 51 podpiwniczone, parterowe, nakryte dachem dwuspadowymi pokrytymi dachówką karpiówką, o elewacjach z ceglany detalem w postaci lizen, gzymśu kordonowego i wieńczącego, dawnych obramień okien i drzwi. Pierwotnie otwory zamknięte odcinkowo, obecnie w większości prosto.

Źródło:

Redakcja naukowa serii prof. dr hab. Jan Skorutowicz "Dawne budownictwa folwarczne"
Jolanta Goszczyńska, Majątki Wielkopolskie, Tom V, Powiat Kościański, Wydawnictwo Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno
Spożywczego w Szreniawie 1998r., wyd. cyt., s. 239-241

Gmina Kościan

Tu warto mieszkać, pracować i działać...

2014-04-22

Data zamieszczenia dokumentu w serwisie internetowym

581

Nr
dokumentu